

танья. Хоча ця теорія не була досконалою, усе ж вона впродовж століття давала стандартну рекомендацію для економічного дослідження. Насправді можна дещо знайти у Жана-Батіста Сея, Роберта Мальтуса, Давида Рікардо і Джона Стюарта, що є більш чи менш досконало опрацьованим або й ретельно розробленим Адамом Смітом. Тому можна стверджувати, що "Багатство народів" є "стандартною рекомендацією" тієї епохи, що можливо відсунула на задній план більш ранні, але, можливо, дещо глибші наукові доробки [4].

Поняття "інвестиції" було предметом вивчення практично впродовж усього часу дослідження економічних відносин між суб'єктами господарської діяльності. На ранніх етапах розвитку економічної науки інвестиції трактувалися в аспекті трудової теорії вартості. Пізніше цей термін аналізували з позицій менеджменту як основного фактору розвитку підприємництва та соціально-економічного розвитку держави. На подальших етапах стало актуальним дослідження цієї категорії у зв'язку зі зниженням тривалості економічних циклів світової економіки. Сучасна наука, адаптуючись до нових умов ведення економічної діяльності, розглядає поняття "інвес-

тиції" з позиції поєднання інтересів держави та бізнесу, що є основою подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Історія економічних учень : підруч. : у 2 ч. – Ч. 1 / [за ред. В. Д. Базилевича]. – [2-ге вид., випр.]. – К. : Знання. – 2005. – 567 с.
2. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : учеб. курс. / И. А. Бланк. – К. : Эльга-Н, Ника-Центр. – 2002. – 448 с.
3. Блауг Марк. Економічна теорія в ретроспективі / Марк Блауг ; [пер. з англ. І. Дзюб]. – К. : Основи. – 2001. – 670 с.
4. Гальчинський Анатолій. Теорія грошей : навч. посіб. / Анатолій Гальчинський. – К. : Основи. – 2001. – 411 с.
5. Гитман Лоренс Дж. Основы инвестирования / Лоренс Дж. Гитман, Майкл Д. Джонк ; [пер. с англ.] / Академия народного хозяйства при Правительстве РФ. – М. : Дело. – 1997. – 1008 с.
6. Друкер П. Энциклопедия менеджмента / П. Друкер ; [пер. с англ.]. – [10-е изд.]. – М. : "Вильямс". – 2004. – 432 с.
7. Злупко С. М. Історія економічної теорії : навч. посіб. / С. М. Злупко. – К. : Знання. – 2005. – 729 с.
8. Ковалев В. В. Инвестиции : учеб. / под ред. В. В. Ковалева, В. В. Иванова, В. А. Лялина. – М. : ТК Велби. – 2003. – 440 с.
9. Нестеренко О. П. Історія економічних вчень : курс лекцій / О. П. Нестеренко. – [3-те вид., стереотип.]. – К. : МАУП. – 2002. – 128 с.
10. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов : в 3-х кн. / А. Смит. – М., 1993.
11. Ядгаров Я. С. История экономических учений : учеб. / Я. С. Ядгаров. – [4 изд., перераб. и доп.]. – М. : ИНФРА-М. – 2004. – 480 с.

Надійшла до редколегії 18.10.12

Т. Овчаренко, канд. екон. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ОСОБЕННОСТИ ПОНИМАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОГО ПРОЦЕССА ОСНОВОПОЛОЖНИКОМ КЛАССИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ А. СМИТОМ

В статье исследованы сущность и природа понятия "инвестиции". Определены основные концептуальные элементы научной теории А. Смита, раскрыты особенности инвестиционного процесса по А. Смит как движущего механизма социально-экономического развития общества.

Ключевые слова: капитал, конкуренция, инвестиции, инвестиционный процесс.

T. Ovcharenko, PhD, Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

FEATURES OF INVESTMENT PROCESS UNDERSTANDING BY A. SMITH AS THE FOUNDER OF CLASSICAL THEORY

The paper examines the essence and the nature of the concept of "investment". The main conceptual elements of a scientific theory of Adam Smith are defined. The features of the investment process by Adam Smith as the driving mechanism for social and economic development of a society are revealed.

Keywords: capital, competition, investment, investment process.

УДК 330.34

В. Святненко, канд. екон. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

АКТУАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ Й. А. ШУМПЕТЕРА У СУЧАСНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто трактування ідей Й. Шумпетера щодо особливої ролі менеджерів інноваційної сфери діяльності.

Ключові слова: інноваційна сфера діяльності, інноваційний менеджмент, інновація, нововведення, підприємств-інноватор, менеджер-інноватор.

Наукові публікації, що розкривають проблематику інноваційної сфери діяльності, зокрема, інноваційного менеджменту, недостатньо уваги приділяють діяльності менеджерів-інноваторів (особистостям з креативними здібностями) та її активізації в сучасних умовах.

Зв'язок інновацій і підприємництва та чинники їх активізації досліджуються в наукових роботах українських учених – В. Базилевича, А. Власової, А. Гальчинського, В. Гейця, Д. Черваньова та ін.; західних науковців – С. Брю, Е. Долана, П. Друкера, К. Макконнелла, П. Самуельсона, Б. Санто, К. Татеісі, Й. Тюнена, Ф. Хайєка, Й. Шумпетера та ін. Сутність і функції менеджерів-інноваторів досліджуються в працях В. Зянько, І. Ладанова, П. Микитюка, Л. Скібіцької та ін. В умовах ризикованого науково-технічного прогресу ризико зростає роль менеджерів-інноваторів, здібності, кваліфікація і професійне вміння яких фактично визначають долю

компанії. Це положення неодноразово підтверджувалося прикладами діяльності визначних менеджерів-інноваторів, таких як Б. Гейтс, А. Моріта, Лі Якокка та ін.

У вітчизняній науці теорія інноваційного підприємництва розроблена недостатньо, оскільки ця наукова проблема є складною, різноплановою, стосується багатьох аспектів ринкової трансформації економічної системи. Більшість наукових робіт з даної проблеми торкається загальних аспектів інноваційної діяльності. При цьому залишаються не вирішеними питаннями підвищення активності як інноваційного підприємництва загалом, так і менеджерів-інноваторів, зокрема.

Метою статті є визначення ролі менеджера-інноватора сучасної організації в активізації інноваційної діяльності та підвищенні ефективності управління нею.

Увага теоретиків і практиків до проблем інноваційного підприємництва з часом лише посилюється. Біль-

шість новацій реалізується у сфері економіки, забезпечуючи вирішення завдань економічного зростання, конкурентоспроможності не тільки підприємства, а й країни в цілому. У дослідженнях М. Туган-Барановського, М. Кондратьєва та Й. Шумпетера показано, що інновації переводять господарську кон'юнктуру з понижувальної на підвищувальну тенденцію і викликають утворення хвиль, розподіляючись за часом нерівномірно. Рекомендації цих учених-економістів є актуальними й сьогодні як на мікро-, так і на макрорівні (використовуються, наприклад, при розробці інноваційної стратегії держави).

Формування цілісної інноваційної теорії економічного розвитку завершив австрійський та американський економіст, соціолог та історик економічної думки Йозеф Алоїз Шумпетер (1883–1950), який тим самим завершив концептуальний напрям, започаткований М. І. Туган-Барановським, і став визнаним "батьком" інноваційної парадигми соціально-економічного розвитку [3, с. 55]. Під розвитком він розумів лише такі зміни господарського кругообігу, які економіка сама породжує, тобто тільки випадкові зміни "наданого самому собі", а не такого народного господарства, що приводиться в рух імпульсами ззовні [9, с. 154]. Він вважав, що розвиток – це процес переривчастих змін і динамічної нерівноваги, викликаних інноваціями: "здійснення нових комбінацій" [9, с. 159].

Здійснення "нових комбінацій", на думку Й. Шумпетера, справа складна і доступна лише людям, які мають певні якості. Підприємець-новатор – це не капіталіст, не обов'язково власник. Право власності не є визначальною ознакою підприємця. Ним може бути директор, адміністратор, засновник, менеджер, словом, той, хто здатний втілити нове у практику [8].

Виробляти, пише Й. Шумпетер, означає комбінувати речі й сили, створювати інші комбінації із цих речей і сил. Виробництво – не технічна, а економічна галузь діяльності. Економічні й технічні методи та знання часто не збігаються. "Економічна логіка отримує верх над технічною. І тому в реальному житті ми часто бачимо мотузки замість сталевих тросів, поганих робочих тварин замість виставкових зразків, найпримітивнішу ручну працю замість досконалих машин, незграбне грошове господарство замість чекового обігу і т.п." [7].

Й. Шумпетер пояснив, чому нові виробництва, а відповідно й підприємці-новатори, з'являються не безперервно, а одночасно у великій кількості. Річ у тім, що прорив нового здійснюється невеликою кількістю талановитих підприємців-новаторів, які по-новому бачать закладені у ресурсах можливості і мають сильний характер, який дає їм змогу здолати інерцію традицій. Без підприємця ці можливості хоча й існують, проте не здатні реалізуватися [10]. Тому, багато новацій не впроваджуються своєчасно, морально старіє, втрачає новизну і свою комерційну привабливість.

Й. Шумпетер увів поняття базових і вторинних нововведень, а саме: кожна інновація, що реалізує великий винахід, створює передумови для формування нових поколінь технологій і техніки – це базова інновація. Слідом за нею виникає низка дрібніших інновацій (вторинних) [2].

На думку відомого американського вченого в галузі управління наукою й технікою Б. Твісса, нововведення – процес, у якому винахід або ідея набуває економічного змісту. "Це єдиний у своєму роді процес, – пише Б. Твісс, – що об'єднує науку, техніку, економіку й управління [6]. Крім того, нововведення – це результат практичного освоєння новації, задіяної у динаміці, ефективність якої оцінюється не тільки економічним, а й соціальним ефектом.

Закономірним результатом технологічного розвитку та нарощення наукового потенціалу стало створення у

60-х роках минулого століття в індустріально розвинених країнах національних інноваційних систем (НІС). Орієнтація підприємництва на виробництво високих технологій та інтелектуальний потенціал, розвиток інформації забезпечили цим країнам високі темпи економічного зростання. За останні два десятиліття минулого століття до інноваційної системи економічного розвитку перейшли фактично всі промислово розвинені країни, що корінним чином змінило вигляд їх національних економік [1]. Дослідження західних економістів свідчить, що понад 70 % приросту валового національного продукту економічно розвинених країн забезпечується інвестуванням інноваційних процесів [2, с. 22]. Тому перед країнами, що не зуміли вчасно здійснити перехід до інноваційного типу розвитку, нині стоїть завдання в найкоротший термін активізувати нарощення інвестицій, спрямувавши їх передусім на відродження інтелектуального потенціалу і розвиток інноваційного підприємництва.

Принциповим положенням теорії Й. Шумпетера є те, що нове, як правило, не виростає зі старого, а з'являється поряд із ним і витісняє його. Подальший розвиток – це не продовження попереднього, а новий виток, породжений іншими умовами і почасті іншими людьми.

Мета, яка спонукає підприємця до інноваційної діяльності, знаходиться у площині одержання ним зиску та/або набуття переваг від домінування на певному ринку як регіонального, так і глобального рівнів. Разом з тим, одержання прибутку не є для підприємця єдиною метою і єдиним спонукальним мотивом його діяльності.

Соціально-психологічна концепція теорії нововведень пов'язана з пріоритетом людських відносин в управлінні інноваційною діяльністю. Основне місце в ній посідають проблеми ролі особистості, поведінки, мотивації, рівня освіти, аналізу соціально-психологічних і організаційно-соціологічних чинників. Для цих теорій основним є виділення певної групи людей як особливих носіїв інновацій. Представниками цієї теорії є Х. Барнет, Є. Вітте, Е. Денісон. У їхніх дослідженнях головне місце відводиться питанню про можливість високих темпів інновацій, що вирішує теорія стимуляторів (Є. Вітте). Об'єктом дослідження тут є перешкоди, які виникають при впровадженні нововведень. Для їх усунення, згідно з даною теорією, необхідно організувати плідну сумісну роботу "владних стимуляторів" (адміністрації) та "кваліфікованих стимуляторів" (фахівців) – своєрідну творчу групу, де фахівці створюють новинки, а адміністрація – умови для їх впровадження та усунення всіляких перешкод [2].

Спеціалістів і керівників, на яких покладено функцію управління інноваційною діяльністю на підприємстві, можна назвати інноваційними менеджерами. До менеджерів інноваційної сфери належать [4]:

- керівники творчих груп виконавців;
- керівники лабораторій, відділів і функціональних служб, виробничих підрозділів;
- менеджери різного рівня, які координують діяльність підрозділів інноваційної діяльності та зовнішніх партнерів;
- керівники інноваційних підприємств.

Передовий досвід провідних фірм світу, які успішно здійснюють інноваційну діяльність, дають змогу сформувати загальне коло управлінських завдань. Зокрема, керівники інноваційних підприємств відповідають за: розвиток творчого мислення, творчої активності розробників інновацій; створення та стимулювання інноваційних умов на підприємстві; організацію обміну інформацією між відповідними підрозділами НДДКР для тісніших контактів і взаєморозуміння під час розроблення інновацій; забезпечення ефективності й економічності інноваційних процесів; підготовку виробництва та про-

сування на ринки інноваційного продукту; підготовку вибраних сегментів ринку до інноваційного продукту; створення гнучких організаційних структур.

Специфіка інноваційних процесів, які охоплюють багато учасників і зацікавлених організацій та які є об'єктом управління, визначають особливий характер праці менеджерів у цій сфері й окреслюють виконання певних ролей і відповідні їм вимоги. Основними вимогами до професійної компетенції інноваційних менеджерів є:

– володіння знаннями з теорії та практики у сфері управління інноваційними процесами;

– комунікабельність і вміння працювати з людьми, а також об'єктивної оцінки ефективності роботи кожного суб'єкта та колективу загалом;

– компетентність у галузі інноваційної спеціалізації підприємства, що передбачає наявність знань і досвіду з питань технології інноваційних процесів [4].

З часом вимоги до менеджерів-інноваторів зростають. Серед важливих якостей, які забезпечуватимуть успішну їх роботу, слід виділити такі: володіння творчим мисленням, наявність відмінних аналітичних здібностей та вміння концентруватися на особливо важливих проблемах чи окремих їх сторонах, що дозволить мислити стратегічно, навіть у ситуаціях, що характеризуються високим рівнем невизначеності.

Хоча, вивчаючи успіхи та невдачі корпорацій протягом тривалого часу (20–25 років), Р. Фостер (виявивши закономірності та принципи цих подій) установив, що нововведення підкоряються певній логіці та прогнозуванню і на цій основі можлива оцінка глибини тих змін, які стануться. А для цього, на думку Фостера, компанії повинні вести продуману і сконцентровану програму накопичення наукових знань за допомогою досліджень [2].

Менеджери-інноватори належать до креативних працівників, тобто менеджерів дослідницького типу, характерною рисою яких є науково-пошуковий підхід до вирішення проблем за допомогою різних методів неординарного мислення [4].

Крім того, специфіка інноваційної діяльності ставить особливі вимоги до основних навиків менеджера інноваційної сфери. Менеджеру необхідно вміти визначати сфери застосування науково-технічних ідей і розробок, оцінювати комерційний потенціал розробок та технологій інноваційного проекту, визначати стратегію захисту інтелектуальної власності, тобто володіти низкою специфічних навиків управлінської діяльності [2, с. 190–191].

Відповідно до точки зору автора посібника для керівників "Практичний менеджмент" І. Ладанова, сучасний

керівник (менеджер) виступає в системі суспільного виробництва в кількох ролях: "управлінець", "дипломат", "лідер", "вихователь", "інноватор", "людська істота". Одна з найголовніших професійних якостей менеджера-інноватора – це стрімкість: необхідно розвиватися в ногу із часом, а ще краще – трохи випереджаючи його. Проте спроби визначити особливий набір рис характеру та розумових здібностей ідеального менеджера-інноватора мали обмежений успіх [11].

Таким чином, роль менеджерів-інноваторів з часом лише посилюється і, водночас, зростають вимоги до них, як до креативних працівників, характерною рисою яких має бути науково-пошуковий підхід до вирішення проблем інноваційних підприємств.

Оскільки теорія й практика інноваційного підприємництва перебувають у постійному розвитку, то з часом обов'язково з'являються нові проблеми, що потребують розв'язання, отже, виникає необхідність у безперервному вивченні та оновленні знань з питань дослідження розвитку інноваційного підприємництва в нових умовах і напрямів підвищення творчої активності менеджерів-інноваторів.

Список використаних джерел

1. Зянько В. В. Роль менеджера в управлінні інноваційним процесом / В. В. Зянько // Актуальні проблеми теорії і практики менеджменту в умовах трансформації економіки : зб. тез міжвуз. наук.-практ. конф., 13–14 квітня 2006 р. – Рівне : НУВГП, 2006. – С. 29–31.
2. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.
3. Святненко В. Ю. Цінність ідей Й. Шумпетера в становленні теорії інноваційного розвитку / В. Ю. Святненко // Інноваційна теорія Йозефа Шумпетера: сучасне звучання економічних та управлінських ідей : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 20–30 листопада 2012 р., м. Київ. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012. – С. 54–59.
4. Скрипко Т. О. Інноваційний менеджмент : підруч. / Т. О. Скрипко. – К. : Знання, 2011. – 423 с.
5. Статистика науки и инноваций: Краткий терминологический словарь / [под ред. Л. М. Гохберга]. – М. : ЦИСН, 1996.
6. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс. – М. : Экономика, 1989.
7. Чухно А. Й. Шумпетер – засновник еволюційної економічної теорії / А. Чухно // Економіка України. – 2007. – № 7. – С. 65–73.
8. Шевченко О. О. Історія економіки та економічної думки: сучасні економічні теорії : навч. посіб. / О. О. Шевченко. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 280 с.
9. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.
10. Методичні матеріали з дисципліни "Управління інноваціями" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vns.lp.edu.ua/moodle/mod/page/view.php?id=72792>.
11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ua-referat.com/Менеджер-інноватор_від_ідей_до_її_реалізації.

Надійшла до редколегії 19.10.12

В. Святненко, канд. экон. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

АКТУАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ Й.А. ШУМПЕТЕРА В СОВРЕМЕННОМ МЕНЕДЖМЕНТЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Рассмотрена трактовка идей Й. Шумпетера относительно особенной роли менеджеров инновационной сферы деятельности.

Ключевые слова: инновационная сфера деятельности, инновационный менеджмент, инновация, нововведение, предприниматель-инноватор, менеджер-инноватор.

V. Svyatnenko, PhD, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

ACTUALIZATION OF J.A. SCHUMPETER'S IDEAS IN MODERN MANAGEMENT OF INNOVATIVE ACTIVITIES

Interpretation of ideas of J. Schumpeter is considered in relation to the special role of managers of innovative sphere of activity.

Keywords: innovative sphere of activity, innovation management, innovation, innovation, entrepreneur-innovator, manager-innovator.